

СТОЛПЫ БЕЛОРУССКОЙ НАУКИ

Продолжение. Начало №1, 2024 г.

Мемориальные доски, увековечивающие память выдающихся ученых, установленные в городах и поселках нашей страны, – словно краткая «настенная» летопись белорусской науки. Именно они воплощают в себе коммеморативную практику, с помощью которой не только хранятся в памяти судьбы людей и их научное наследие, но и подчеркивается роль науки в становлении и развитии нашего общества, государства и его экономики. Мы продолжаем «складывать» карту памяти знаковых мест, ставших связующим звеном между прошлым, настоящим и будущим, и представляем ученых – биологов и медиков.

Отделение биологии

ГОДНЕВ Тихон Николаевич

(05.04.1893–29.10.1982) – физиолог растений, биохимик, академик, профессор, награжден двумя орденами Ленина, двумя орденами Трудового Красного Знамени, Знаком почета, многочисленными медалями.

Всю свою жизнь Тихон Николаевич посвятил естественным наукам, уделив главное внимание исследованиям химической природы и путям биосинтеза хлорофилла. Руководил работой по фотосинтезу и биосинтезу пигментов в лаборатории физиологии растений Института биологии АН БССР. Выдвинул идею о формировании хлорофилла через монопирол и лейкосоединения порфиринов, о едином процессе синтеза хлорофилла и углеводов, об относительно постоянном количестве хлорофилла в единице объема хлоропластов. Доказал, что предшественником хлорофилла является протохлорофиллид, впервые превратил его в темноте в хлорофилл. Исследовал фотосинтетические пигменты в фотогенезе в различных световых и температурных условиях.

Опубликовал более 300 научных работ, в том числе 4 монографии.

В честь Т.Н. Годнева на здании Института экспериментальной ботаники им. В.Ф. Купревича НАН Беларуси, на ул. Академической, 27, установлена мемориальная доска.

ЖЕБРАК Антон Романович

(27.12.1901–20.05.1965) – заслуженный деятель науки БССР, генетик и селекционер, академик, профессор, награжден орденами «Знак Почета», Трудового Красного Знамени, Красной Звезды, медалями.

Исследования ученого концентрировались в области отдаленной гибридизации и полиплоидии растений, главным образом у пшеницы и гречихи. Выявил биологические закономерности, представляющие большой теоретический интерес для изучения филогенетических связей в границах рода пшениц и для развития теории отдаленной гибридизации. В результате скрещивания получил амфидиплоидные формы пшеницы, пригодные для дальнейшей гибридизации. А.Р. Жебрак не только ресинтезировал 42-хромосомный вид пшеницы, но и создал новые, до этого не существовавшие в природе 56- и 70-хромосомные типы.

В 1947 г. – президент АН БССР. Много сил А.Р. Жебрак отдал борьбе с догматиками, защищая принципы материалистической биологии. В Институте биологии по инициативе Н.В. Турбина была организована лабора-

тория полиплоидии, где ученый проводил исследования амфидиплоидов пшеницы, испытывал перспективные образцы в производственных условиях, вел работы с аутотетраплоидной гречихой, участвовал в проекте по получению полиплоидных форм сахарной свеклы. В 1945 г. в составе делегации БССР подписал в Сан-Франциско Устав ООН.

Опубликовал более 70 научных работ, в том числе 5 монографий.

В память о А.Р. Жебраке на здании Института генетики и цитологии НАН Беларуси установлена мемориальная доска. В г. Минске его именем названы улица и переулок.

ИПАТЬЕВ Виктор Александрович

(30.03.1942–09.06.2009) – ученый в области лесного хозяйства, почвоведения и радиэкологии леса, академик НАН Беларуси и РАСХН, профессор.

В.А. Ипатьев руководил Институтом леса в 1989–2006 гг. Его длительные и плодотворные исследования в области лесоведения и лесной мелиорации, радиэкологии леса завоевали признание в научном мире как у нас в стране, так и за рубежом. В рамках нового научного направления – лесная радиэкология – под руководством В.А. Ипатьева создана и прошла становление школа радиэкологии леса и радиационного лесоводства.

Ученый проводил научные исследования в области радиэкологического мониторинга, моделирования радиоактивно загрязненных лесных экосистем, радиационного лесоводства и практических методов реабилитации радиоактивно загрязненных лесных экосистем. Фундаментальным в его работах был вывод о том, что основным механизмом регулирования поступления радионуклидов в древесные растения является формирование на поверхности почвы специального почвенно-растительного барьера, «биологической перегородки», благодаря которой из биологического круговорота веществ исключается значительная часть радионуклидов. Признанием заслуг академика Ипатьева В.А. перед мировым научным сообществом явилось избрание его независимым экспертом ООН по лесу от стран Восточной Европы.

Ученый подготовил более 15 кандидатов и докторов наук, опубликовал свыше 300 работ, из них 51 монография, его авторству принадлежат 22 патента на изобретения.

В Институте леса НАН Беларуси открыт кабинет-музей В.А. Ипатьева.

КОНЕВ Сергей Васильевич

(19.01.1931–21.10.2005) – выдающийся ученый в области молекулярной биофизики, академик, профессор, лауреат Государственной премии Республики Беларусь в области науки и техники, организатор первой в стране группы исследователей-биофизиков.

Впервые выявил связь между параметрами флуоресценции белка и структурным состоянием белковых макромолекул. Его исследования послужили отправной точкой для развития современных представлений о люминесцентных свойствах белков в растворе, в составе биологических мембран и клеток. Изучал роль биомем-

бран в регуляции и реализации основных процессов жизнедеятельности клеток. Исследования ученого по мембранологии получили широкую известность.

С.В. Коневым написано более 600 научных работ, в том числе 13 монографий. Работа «Электронно-возбужденные состояния биополимеров» переиздана в США. Ученый подготовил более 40 кандидатов и 8 докторов наук. Среди его учеников – академик и два члена-корреспондента. Сергей Васильевич преподавал в БГУ, Международном экологическом университете им. А.Д. Сахарова, педагогическом и технологическом государственных университетах, написал несколько пособий, которые и в настоящее время используются в учебном процессе.

В честь С.В. Конева на здании Института биофизики и клеточной инженерии НАН Беларуси, по ул. Академической, 27, установлена мемориальная доска.

КУПРЕВИЧ Василий Федорович

(24.01.1897–17.03.1969) – выдающийся ученый-биолог, заслуженный деятель науки БССР, Герой Социалистического Труда, член-корреспондент АН СССР, академик, профессор, награжден орденами «Знак Почета», Трудового Красного Знамени, Ленина, многочисленными медалями.

В.Ф. Купревич выдвинул гипотезу о прогрессивном сокращении и специализации ферментного аппарата паразитных грибов в процессе их эволюции, впервые доказал, что растения могут усваивать для фотосинтеза углекислоту, попадающую через корневую систему с водой из почвы. Открыл внеклеточные ферменты, выделяемые кончиками корней высших растений, и этим доказал возможность их гетеротрофного питания. Обосновал возможность использования активности почвенных ферментов как показателя биологической активности почвы. Положил начало новому направлению в экологии и почвоведении – почвенной энзимологии. В середине 1950-х гг. основал школу белорусских микологов и фитопатологов.

С 1952 г. на протяжении 17 лет В.Ф. Купревич был президентом АН БССР, сформировал ее современную структуру.

В.Ф. Купревич – автор более 100 научных работ, из них 7 монографий. Основные его работы посвящены физиологии больного растения, систематике грибов, почвенной энзимологии.

Имя В.Ф. Купревича носят Институт экспериментальной ботаники НАН Беларуси, средняя школа №1 г. Смолевичи, улицы в г. Минске и г. Смолевичи, а также премия НАН Беларуси для молодых ученых. Более четверти века раз в два года в Институте экспериментальной ботаники НАН Беларуси проходят научные чтения, посвященные его памяти.

МОИСЕЕНКО Федор Потапович

(20.02.1894–09.12.1979) – заслуженный деятель науки БССР, доктор сельскохозяйственных наук, профессор, награжден орденами Ленина, Трудового Красного Знамени, Знак Почета.

Ученый предложил оригинальный метод таксации лесосечного фонда и на основе его – сортиментные таблицы, которые используются в лесном хозяйстве и сегодня. Впервые применил методику их составления с учетом неизбежных дровяных отходов, предложил новую классификацию деревьев по технической годности. Изучал динамику роста дубрав и ельников на территории БССР, разработал методику таксации лесозаготовительного фонда и составил сортиментные таблицы, обосновал возрасты технической зрелости и вырубki деревьев в лесах страны.

Федор Потапович подготовил более 10 докторов и кандидатов наук, запатентовал 12 своих изобретений, опубликовал более 130 трудов.

В честь Ф.П. Моисеенко в Гомеле названа улица.

НЕСТЕРОВИЧ Николай Дмитриевич

(25.07.1903–27.12.1984) – дендролог и интродуктор древесных растений, заслуженный деятель науки, лауреат Государственной премии БССР, академик АН БССР, профессор, награжден орденами Красной Звезды, Отечественной войны I и II степеней, «Знак Почета», Октябрьской Революции, Ленина, Трудового Красного Знамени, медалями.

В послевоенные годы Николай Дмитриевич возглавлял работу по восстановлению Ботанического сада АН БССР, создал и возглавил отдел дендрологии в Институте биологии, работал над восстановлением и расширением ботанических коллекций, участвовал в издании фундаментальной серии «Флора БССР».

Впервые в условиях Беларуси изучил биологические закономерности цветения и плодоношения древесных интродуцентов, обосновал выделение 5 интродукционных районов на территории республики; разрешил ряд теоретических и практических вопросов, касающихся основ интродукции и акклиматизации древесных растений. Благодаря этим исследованиям определено новое направление в интродукции, а дальнейшие разработки касались обогащения культурной флоры Беларуси новыми хозяйственно ценными видами растений. Работы Н.Д. Нестеровича определили направление деятельности Центрального ботанического сада АН БССР в сфере интродукции деревьев и кустарников и их внедрения в практику.

Доказал, что в природно-климатических условиях нашей страны может успешно произрастать 712 видов и 90 форм древесных и кустарниковых экзотов. Для внедрения в культуру и производство им было рекомендовано 422 вида древесных и кустарниковых пород и 276 видов – для смежных областей Российской Федерации, Украины,

В память об ученом на доме №15 по ул. Кульман в г. Минске, где он жил в последние годы жизни, установлена мемориальная доска.

Прибалтики, предложил новые хозяйственно полезные (высокопродуктивные, быстрорастущие, орехоносные) древесные породы для лесного хозяйства.

Николай Дмитриевич – создатель белорусской школы дендрологов-интродукторов, автор более 200 научных работ, в том числе 16 монографий и других книжных изданий.

РОГОВОЙ Павел Прокофьевич

(16.06.1895–28.12.1985) – основатель научной школы лесного почвоведения Беларуси, заслуженный деятель науки БССР, академик, профессор, лауреат Государственной премии БССР, награжден орденами Ленина, Трудового Красного знамени, «Знак Почета», медалями.

Под руководством Павла Прокофьевича в 1936 г. начаты широкомасштабные исследования водного режима почв. С 1937 г. П.П. Роговой организовал и возглавил почвенно-гидрологическую лабораторию в составе БелНИИЛХ. Изучил водный режим почвогрунтов леса и установил их большую водорегулирующую, почвозащитную и водоохранную роль. Разработал принципы классификации почв дерново-подзолистой зоны, а также пойменных лесов. Коллективом ведущих почвоведов под редакцией П.П. Рогового и И.С. Лупиновича была составлена и издана карта почв БССР.

Подготовил свыше 30 докторов и кандидатов наук.

Ученым опубликовано более 100 научных работ, в том числе несколько монографий и учебник по почвоведению в двух изданиях.

В 1995 г. в Гомеле прошел I съезд почвоведов Беларуси, посвященный 100-летию со дня рождения академика П.П. Рогового.

В Гомеле в честь П.П. Рогового названа улица.

РОКИЦКИЙ Петр Фомич

(15.08.1903–21.10.1977) – заслуженный деятель науки Беларуси, академик, профессор, лауреат Государственной премии БССР, награжден орденом «Знак Почета» и медалями.

П.Ф. Рокицкий разработал методы анализа фенотипической изменчивости и ее компонентов – генетической и средовой, решил ряд вопросов теории и практики селекции животных, разработал и внедрил статистические методы в разные области биологии. Внес существенный вклад в становление и дальнейшее развитие общей и теоретической генетики, радиационной генетики, теории мутагенеза, теории отбора, теоретических основ селекционного процесса, биологической статистики.

Петр Фомич – автор первого в СССР учебника по генетике для зоотехнических вузов, который выдержал 4 издания, автор более 200 научных работ, в том числе 3 монографий.

В память о П.Ф. Рокицком на здании Института генетики и цитологии НАН Беларуси установлена мемориальная доска. На родине в поселке Кричином Мозырского района открыт музей академика П.Ф. Рокицкого, одна из улиц этого поселка названа в его честь, а в Кричианской средней школе Мозырского района работает музей П.Ф. Рокицкого.

СУЩЕНЯ Леонид Михайлович

(11.11.1929–19.04.2015) – выдающийся зоолог, гидробиолог, заслуженный деятель науки БССР, академик АН СССР, РАН, НАН Беларуси и ее 10-й президент, иностранный член Польской и Литовской академий наук, профессор, награжден орденами Дружбы народов, Трудового Красного Знамени, Дружбы Российской Федерации.

В Севастопольской биологической станции развернул исследования по экологической физиологии ракообразных. Работая в Институте биологии южных морей, участвовал в крупных морских экспедициях в Средиземном и Карибском морях, Атлантическом океане, во многих международных конгрессах и симпозиумах по гидробиологии и океанографии. Л.М. Сущенко был вице-президентом Всесоюзного гидробиологического общества, Председателем Национального комитета по программе ЮНЕСКО «Человек и биосфера». Благодаря усилиям Л.М. Сущенко отдел зоологии и паразитологии АН БССР был преобразован в 1980 г. в Институт зоологии АН БССР, который впоследствии стал НИЦ НАН Беларуси по биоресурсам. Леонид Михайлович стал его первым директором и возглавлял в 1980–1992 гг.

Значительный вклад внес в разработку ряда природоохранных принципов и методов по оценке антропогенного воздействия на природные комплексы. Под его руководством разработан прогноз возможных изменений в биосфере республики в результате развития народного хозяйства, вышла серия научно-практических рекомендаций по охране и рациональному использованию животного мира, созданию особо охраняемых природных территорий.

Л.М. Сущенко был организатором работ, связанных с оценкой и ликвидацией последствий радиоактивного загрязнения природных комплексов Беларуси после аварии на ЧАЭС. На протяжении многих лет руководил Рабочей группой по внутренним водоемам Советского комитета по программе ЮНЕСКО «Человек и биосфера», был главным редактором журнала «Весці НАН Беларусі».

Автор более 200 научных трудов, в том числе 8 монографий.

В честь Л.М. Сущенко на здании Института экспериментальной ботаники им. В.Ф. Купревича НАН Беларуси, на ул. Академической, 27, установлена мемориальная доска.

ТУРБИН Николай Васильевич

(03.12.1912–22.07.1998) – заслуженный деятель науки БССР, лауреат Государственной премии БССР, академик АН БССР и ВАСХНИЛ, Президент и почетный член Всесоюзного общества генетиков и селекционеров СССР им. Н.И. Вавилова, профессор, награжден орденами «Знак Почета», Трудового Красного Знамени, медалями.

С именем ученого связан подъем и развитие генетической науки в БССР конце 50-х – начале 60-х гг. Являясь заведующим кафедрой дарвинизма и генетики БГУ и руководителем Института генетики и цитологии, Н.В. Турбин объединил усилия этих коллективов для ре-

шения ряда важных научных проблем. Как основатель школы белорусских генетиков внес выдающийся вклад в разработку важнейших генетических проблем, прикладной генетики сельскохозяйственных культур и др. Предложил оригинальную концепцию гетерозиса. Под его руководством и при непосредственном участии в Беларуси получили развитие исследования по молекулярной генетике и биотехнологии. Впервые в СССР были начаты работы по генетической трансформации растений, генетике канцерогенеза, в результате чего была сформулирована генетическая концепция раковой анергии и предложен оригинальный подход к диагностике рака.

В 1968 г. Н.В. Турбин был избран академиком-секретарем Отделения растениеводства и селекции ВАСХНИЛ. В 1971 г. переехал на работу в Москву, где создал Всесоюзный институт прикладной молекулярной биологии и генетики. Проводил исследования по генетике и селекции тритикале в России, Беларуси, Украине, Узбекистане, Киргизии и Таджикистане, в результате чего были созданы, испытаны и районированы высокоурожайные сорта этой культуры. Представлял отечественную генетическую науку за рубежом, выступал с докладами на международных генетических конгрессах и конференциях, читал лекции в университетах Великобритании, Канады и Швеции. Автор более 350 научных работ, в том числе 8 монографий.

Среди учеников Н.В. Турбина 18 докторов и более 40 кандидатов наук.

В память о Н.В. Турбине на здании Института генетики и цитологии НАН Беларуси установлена мемориальная доска, на втором этаже Института размещен бюст.

ЮРКЕВИЧ Иван Данилович

(22.06.1902–21.09.1991) – геоботаник, фенолог, лесовод, заслуженный деятель науки БССР, академик, профессор, лауреат Государственной премии СССР, награжден 2 орденами Трудового Красного Знамени, Октябрьской Революции и медалями.

Свыше 23 лет трудовой деятельности ученого связано с Белорусским научно-исследовательским институтом лесного хозяйства, где он изучил и научно обосновал системы и способы рубок главного пользования в лесах республики, исследовал плодо- и семеношение основных лесообразующих пород. Разработал агротехнику возделывания бересклета и методов обогащения его корней и стеблей гудой, создал первую эдафо-фитоценотическую классификацию лесов Беларуси, вошедшую в справочную литературу и практику организации лесоустроительных работ.

Автор свыше 650 научных трудов, в том числе 22 монографий, 12 карт растительности.

В память об ученом на учебном корпусе Марьиногорского агротехнического колледжа им. В.Е. Лобанка, где И.Д. Юркевич получил свое первое профессиональное образование, установлена мемориальная доска.

Отделение медицинских наук

АНТОНОВ Игнатий Петрович

(28.12.1922–01.02.2015) – ученый–невролог, организатор практического здравоохранения, создатель отечественной неврологической школы, лауреат Государственной премии Республики Беларусь, академик НАН Беларуси, член–корреспондент Российской академии медицинских наук, профессор, народный врач Беларуси. Награжден орденами Отечественной войны I и II степеней, орденом Красной Звезды.

Научные исследования, проводимые под руководством И.П. Антонова, охватывают широкий спектр проблем неврологии и физиотерапии. Им разработаны новые методы диагностики, лечения и профилактики заболеваний периферической нервной системы, сосудистой патологии головного мозга, инфекционно-аллергических и паразитарных болезней нервной системы, оригинальная концепция роли аутоиммунных процессов и сосудистого фактора возникновения остеохондроза позвоночника. Высокую оценку получили работы Игнатия Петровича по изучению патогенеза острых нарушений мозгового кровообращения, поиску фармакологических средств, повышающих устойчивость мозга к гипоксии.

И.П. Антонов – автор 16 изобретений и 16 рационализаторских предложений. Игнатий Антонов воспитал плеяду учеников и последователей: подготовил 24 доктора и 45 кандидатов медицинских наук. Среди них – академики Ф.В. Олешкевич, А.Ф. Смянович и В.С. Улащик.

Витебский государственный медицинский колледж (Витебск, ул. Правды, 24) носит имя академика И.П. Антонова, а на здании корпуса №2 РНПЦ неврологии и нейрохирургии по адресу: Минск, ул. Франциска Скорины, 24, установлена мемориальная доска.

БИРИЧ Татьяна Васильевна

(11.01.1905–26.02.1993) – создатель белорусской школы офтальмологов, Заслуженный врач БССР и заслуженный деятель науки БССР, Герой Социалистического Труда, член–корреспондент, профессор.

Т.В. Бирич освоила и применила новые методы трансплантации тканей в офтальмологии: пересадку консервированной роговицы, пластические операции по восстановлению деформированной конъюнктивальной полости и пластику век филатовским кожным стеблем, перфорированными лоскутами кожи и лоскутом слизистой оболочки губы, кератопластику. Впервые в Советском Союзе применила метод криохирургии при заболеваниях глаз. Ряд научных

В Минске на здании 3–й городской клинической больницы по ул. Ленина 30, установлена памятная доска Т.В. Бирич, на здании Лошницкого центра культуры и досуга (а/г Лошница, Борисовский р-н, Минская обл., ул. Мичурина, 8) – мемориальная доска.

работ Татьяна Васильевна посвятила актуальной проблеме офтальмологии – глаукоме, ее этиологии и патогенезу, медикаментозному и хирургическому лечению, необходимости ранней диагностики этого недуга.

Она руководила подготовкой 3 докторских и 32 кандидатских диссертаций.

БУЛЫГИН Иван Андреевич

(09.02.1907–12.04.1984) – советский и белорусский ученый–физиолог, заслуженный деятель науки БССР, лауреат Государственной премии БССР, академик, профессор. Награжден орденами Красной Звезды и Красного Знамени.

И.А. Булыгин – организатор Института физиологии Академии наук БССР, директором которого впоследствии был более 30 лет.

Иван Андреевич создал оригинальное направление исследований белорусских физиологов, касающееся механизмов интероцептивных рефлексов, особенно вегетативных. Выдвинул и экспериментально обосновал положение о сложной функциональной структуре целостной интероцептивной реакции организма. Разработал новые принципы структурно-функциональной организации вегетативных ганглиев, обосновал общее положение о взаимосвязи явления дивергенции и конвергенции в деятельности нервной системы.

И.А. Булыгин – автор 400 научных работ и 12 монографий. Подготовил 6 докторов и более 40 кандидатов наук.

На здании Института физиологии НАН Беларуси (Минск, ул. Академическая, 28) академику И.А. Булыгину установлена мемориальная доска.

ВОТЯКОВ Вениамин Иосифович

(01.08.1921–18.05.2014) – ученый–вирусолог, лауреат Государственной премии Республики Беларусь, академик НАН Беларуси, академик Академии медицинских наук СССР, академик Российской академии медицинских наук, профессор. Награжден орденами Отечественной войны II степени, Красной Звезды.

Под руководством В.И. Вотякова разработаны стратегия и тактика противодействия вирусным инфекциям и реализованы программы ликвидации эпидемической заболеваемости на территории Республики Беларусь. Впервые проведено сравнительное изучение клинических форм западного и восточного клещевого энцефалита в условиях применения одних и тех же критериев учета.

На здании Республиканского научно–практического центра эпидемиологии и микробиологии (Минск, ул. Филимонова, 23) академику В.И. Вотякову установлена памятная доска. Научный архив передан в Музей истории медицины Беларуси.

В.И. Вотяков – обладатель 103 авторских свидетельств, автор научного открытия «Явление регуляции гиперпаразитизма иммунитетом позвоночных» (открытие №322, Госреестр СССР).

Им подготовлено 16 докторов и 39 кандидатов наук.

ГОЛУБ Давид Моисеевич

(23.08.1901–12.10.2001) – выдающийся ученый в области нормальной анатомии, заслуженный деятель науки БССР, лауреат Государственной премии СССР, академик, профессор.

Основные научные исследования посвящены анатомии и эмбриологии нервной и сосудистой систем человека и животных. Давид Моисеевич создал новое научное направление в изучении нервной системы. Выявил основные закономерности развития ее периферии, разработал теорию окольной многосегментарной и контралатеральной иннервации внутренних органов, принципы образования новых нервных и сосудистых путей, исследовал компенсаторные приспособления в вегетативной нервной системе.

Под руководством Д.М. Голуба защищено 62 диссертации, из них 10 докторских и 52 кандидатских.

Именем академика Д.М. Голуба названа улица в г. Червене Минской обл., на доме №4 установлена мемориальная доска.

ДМИТРИЕВ Андрей Сергеевич

(29.06.1925–13.04.1989) – ученый–физиолог, заслуженный деятель науки БССР, академик, профессор.

Научные труды А.С. Дмитриева посвящены вопросам гравитационной биологии. Он открыл цепной кольцевой механизм двигательной нейроморальной реакции кишечника, в котором промежуточным звеном являются рефлекторные и гуморальные сдвиги, возникающие в органах и тканях при гравитационных воздействиях. Под руководством Андрея Сергеевича создан ряд экспериментальных установок и разработаны методики, позволившие изучать влияния гравитационных факторов на анимальные и вегетативные функции, а также на высшую нервную деятельность человека и животных.

На доме по пр. Независимости, 76 в Минске А.С. Дмитриеву установлена мемориальная доска.

ЗАЛУЦКИЙ Иосиф Викторович

(05.09.1950–14.06.2018) – ученый–онколог, член–корреспондент, профессор.

Научные исследования Иосифа Викторовича были направлены на разработку и внедрение в клиническую практику методов диагностики, лечения и реабилитации пациентов с онкологическими заболеваниями. Он

изучил возможности реконструктивных и восстановительных операций. Осуществил на практике идею выполнения органосохраняющих радикальных операций у пациентов с опухолями опорно-двигательного аппарата, мягких тканей, головы и шеи.

И.В. Залуцкий – обладатель 28 патентов. Под его руководством защищены 5 докторских и 16 кандидатских диссертаций.

Имя И.В. Залуцкого присвоено Молодечненскому государственному медицинскому колледжу (г. Молодечно, ул. Томилина, 28а), на здании которого установлена мемориальная доска. В 2023 г. в колледже открыта музейная комната.

КРОЛЬ Михаил Борисович

(02.03.1879–06.08.1939 гг.) – один из создателей советской неврологической школы, основоположник белорусской школы невропатологов и физиотерапевтов, невропатолог, заслуженный деятель науки БССР, академик НАН Беларуси, член–корреспондент АН СССР, профессор.

М.Б. Кроль изучал локализацию функций, афазии, апраксии и агнозии, поражение нервной системы при бешенстве, сыпном тифе, проказе. Он обосновал новое представление о синергических и тонических рефлексах, гиперкинезах, о реперкуссии и хронаксии. Впервые в СССР ввел в клиническую практику метод хронаксии, позволяющий исследовать тонкие функции нервной системы.

В память о Михаиле Борисовиче в клинике нервных болезней НИИ экспериментальной медицины (Санкт–Петербург, ул. Академика Павлова, 12) установлен бюст, в клинике нервных болезней Минского медицинского института (ул. Семашко, 8) – мемориальная доска. В Белорусском государственном медицинском университете открыта аудитория им. М.Б. Кроля.

МАНАК Николай Андреевич

(20.06.1943–01.03.2017) – ученый–кардиолог, заслуженный деятель науки Республики Беларусь, член–корреспондент, профессор.

Николай Андреевич вел исследования в области хронической ишемической болезни сердца, индивидуализированных методов лечения, реабилитационных технологий и диагностики, прогнозирования инвалидности. Им разработан метод скрининга антиангинальных препаратов с помощью острого фармакологического теста в условиях велоэргометрических нагрузок и дозированной ходьбы. Выполнил оригинальные разработки по болевой чувствительности, метеозависимости и метеопрофилактике, вертеброкардиальному синдрому, толерантности к органическим нитратам, особенностям развития стенокардии у женщин в разные фазы менопаузы, дисфункции синусового узла.

Н.А. Манак – автор более 6 авторских свидетельств на изобретения.

В г. Минске на доме по адресу ул. Пулихова, 37 установлена памятная доска.

ОЛЕШКЕВИЧ Федор Васильевич

(05.05.1936–29.12.2008) – ученый–нейрохирург, академик, профессор, заслуженный деятель Республики Беларусь.

Научные исследования Ф.В. Олешкевича посвящены сосудистым нарушениям головного мозга, черепно-мозговым травмам, опухолям головного мозга, эпилепсии, болевым синдромам. Им разработан и применен новый метод лечения артериального спазма мозговых сосудов. Впервые изучена роль и значение перекисного окисления липидов при черепно-мозговой травме.

Федор Васильевич – автор 6 изобретений, 8 рационализаторских предложений. Под его руководством защищено 2 докторских и 12 кандидатских диссертаций.

Именем Ф.В. Олешкевича в г. Новогрудке названа улица; в г. Минске на доме, где жил академик (ул. Я. Коласа, 69) и в д. Щорсы Новогрудского р–на на здании средней школы установлены мемориальные доски.

САВЧЕНКО Николай Евсеевич

(07.11.1922–12.06.2001) – известный хирург–уролог, государственный деятель Республики Беларусь, лауреат Государственной премии БССР, академик, профессор. Награжден орденами Отечественной войны I и II степени, 2 орденами Красной Звезды.

Научные труды Николая Евсеевича связаны с болезнями мочеполовой системы, почечной гипертензии, трансплантации органов и тканей. Он уделял много внимания вопросам автоматизации системы управления здравоохранением. На счету Н.Е. Савченко 9 изобретений. Им подготовлено 6 докторов и 24 кандидата медицинских наук.

Имя Н.Е. Савченко присвоено 4–й городской клинической больнице г. Минска (ул. Розы Люксембург, 110), на здании которой установлена мемориальная доска. В 2001 г. в Белорусском государственном медицинском университете учреждена стипендия им. Н.Е. Савченко.

СИДОРЕНКО Георгий Иванович

(21.08.1925–30.09.2014) – ученый–кардиолог, заслуженный деятель науки БССР, заслуженный изобретатель БССР, лауреат Государственной премии Республики Беларусь, академик, профессор. Награжден орденом Отечественной войны I степени.

Основные труды Г.И. Сидоренко посвящены проблемам кардиологии, медицинской кибернетики и приборостроения. Им разработаны методы индивидуализации лечебных процедур, автоматизации экстренного анализа кардиологической и сердечно-сосудистой ин-

формации при помощи универсальных вычислительных машин. Под его руководством созданы аппараты автоматизированной биоуправляемой диагностики и терапии сердечно-сосудистых заболеваний, новые поколения лекарственных препаратов сердечно-сосудистого действия.

Под научным руководством и при консультации Г.И. Сидоренко были выполнены 17 докторских и 54 кандидатских диссертаций.

На доме по ул. Пулихова, 7, корп. 1 в г. Минске, где жил Г.И. Сидоренко, установлена мемориальная доска.

СМЕЯНОВИЧ Арнольд Федорович

(11.08.1938–02.01.2021) – известный ученый в области нейрохирургии, заслуженный деятель науки Республики Беларусь, лауреат Государственной премии Республики Беларусь, академик, профессор.

Направления научной деятельности Арнольда Федоровича – хирургия сосудистой патологии головного мозга, нейроонкология, хирургия компрессионных форм остеохондроза позвоночника, реконструктивная хирургия повреждений плечевого сплетения. Он разработал и внедрил микрохирургическую технологию тотального удаления невринома преддверноулиткового нерва и ряд методик лечения неврологических расстройств, связанных с этим заболеванием. А.Ф. Смеянович – автор методики комплексного хирургического восстановления функции верхней конечности при повреждениях плечевого сплетения, которая не имеет аналогов в мировой практике. Им внедрены в практику оригинальные методики, имеющие приоритетное значение в лечении нейроонкологических больных.

А.Ф. Смеяновичем получено 25 патентов на изобретения.

Им подготовлено 2 доктора и 16 кандидатов наук, член-корреспондент.

На здании РНПЦ неврологии и нейрохирургии в Минске, по ул. Франциска Скорины, 24 А.Ф. Смеяновичу установлена мемориальная доска.

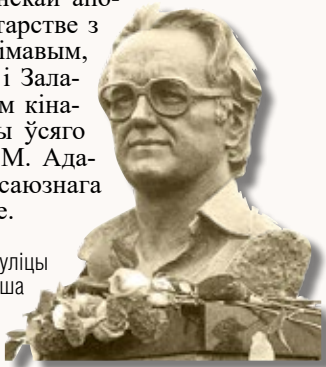
Отделение гуманитарных наук

АДАМОВИЧ Александр Михайлович (Алесь Адамовіч)
(03.09.1927–26.01.1994) – вядомы беларускі пісьменнік, сцэнарыст, публіцыст, член-карэспандэнт АН БССР. Аўтар звыш 100 літаратуразнаўчых і крытычных артыкулаў, 13 манаграфій. Узнагароджаны ордэнамі «Знак Пашаны», Айчыннай вайны II ступені, Працоўнага Чырвонага Сцяга, медалямі.

Пасля абароны кандыдацкай дысертацыі працаваў на філалагічным факультэце БДУ. У 1962–1966 г. падчас вучобы на Вышэйшых сцэнарных курсах у Маскве чытаў у МДУ імя М. Ламаносава курс па беларускай літаратуры. З 1966 г. працаваў у Інстытуце літаратуры імя Янкі Купалы, дзе і абараніў доктарскую.

У дзяцінстве, у час Вялікай Айчыннай вайны, удзельнічаў у антыфашысцкім падполлі, партызанскім руху. Большасць яго літаратурных твораў прысвечана тэме вайны і яе асэнсавання як трагедыі: «Вайна пад дахамі», «Сыны сыходзяць у бой», «Хатынская аповесць», «Я з вогненнай вёскі» (сумесна з Я. Брылем і У. Калеснікам), «Карнікі», шматлікая антываенная публіцыстыка («Выберы жыццё» і інш. зборнікі). У 1982 г. у складзе беларускай дэлегацыі ўдзельнічаў у працы Генеральнай асамблеі ААН у Нью-Ёрку; шмат ездзіў па свеце з выступамі ў абарону міру на міжнародных канферэнцыях. У 1985 г. кінастужка «Ідзі і глядзі», пастаўленая па яго сцэнарыі на аснове «Хатынскай аповесці» і «Карнікаў» у суаўтарстве з кінарэжысёрам Элемам Клімавым, атрымала Першую прэмію і Залаты прыз на XIV Маскоўскім кінафестывалі і абышла экраны ўсяго свету. З 1987 па 1994 г. А.М. Адамовіч быў дырэктарам Усесаюзнага НДІ кінамастацтва ў Маскве.

Імя Алесь Адамовіч носіць вуліцы ў г. Івацэвічы і ў пасёлку Глуша Бабруйскага раёна. У Маскве на доме, дзе ён жыў, была ўсталявана памятная дошка.

АТРАХОВИЧ Кандрат Кандратавіч (Кандрат Крапіва)
(05.03.1896–07.01.1991) – народны пісьменнік Беларусі, мовазнаўца, доктар філалагічных навук, акадэмік НАН Беларусі, віцэ-прэзідэнт Акадэміі. Узнагароджаны 4 ордэнамі Леніна, ордэнамі Кастрычніцкай рэвалюцыі, Чырвонага Сцяга, Працоўнага Чырвонага Сцяга, Вялікай Айчыннай вайны II ступені, Дружбы народаў, Чырвонай зоркі, медалямі, ганаровымі граматамі Вярхоўнага Савета БССР, Лаўрэат 2 Дзяржаўных прэмій БССР, Дзяржаўнай прэміі СССР.

У Акадэміі навук БССР загадваў сектарам мовазнаўства ў Інстытуце літаратуры і мовы. У 1952 г. узначаліў Інстытут мовазнаўства, з 1956 па 1982 г. браў удзел у стварэнні руска-бела-

рускага і беларуска-рускага слоўнікаў, «Дыялектычнага атласа беларускай мовы»; апублікаваў шэраг навуковых артыкулаў аб праблемах беларускай мовы. У 1961–1964 гг. з'яўляўся галоўным рэдактарам часопіса «Весці АН БССР. Серыя грамадскіх навук».

У гонар Кандрата Крапівы названы Інстытут мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору (цяпер – адзін з філіялаў Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры НАН Беларусі), Уздзенская сярэдняя школа №2. У Мінску на пр. Незалежнасці, 76, у якім жыў пісьменнік, устаноўлена мемарыяльная дошка. Імя Кандрата Крапівы носіць вуліцы ў Мінску і Уздзе. У 1996 г. ў гонар пісьменніка і вучонага ў Беларусі выпушчана паштовая марка.

БРОЎКА Пётр Усцінавіч (Пятрусь Броўка)

(25.06.1905–24.03.1980) – народны паэт БССР, акадэмік НАН Беларусі. Узнагароджаны 3 ордэнамі Леніна, ордэнамі «Знак Пашаны», Чырвонай Зоркі, Кастрычніцкай Рэвалюцыі, Дружбы народаў, Кірылы і Мефодыя (Балгарыя), медалямі «Партызану Вялікай Айчыннай вайны» I ступені, «За перамогу над Германіяй». Ганаровы грамадзянін г. Мінска.

У час Вялікай Айчыннай вайны пайшоў на фронт добраахвотнікам; маючы досвед працы ў перыядычных выданнях, быў накіраваны ў франтавую газету «За Советскую Беларусь», а потым у партызанскую прэсу. Пасля Перамогі працаваў адказным рэдактарам часопіса «Польмя». Узначальваў Саюз пісьменнікаў БССР, Камітэт па Дзяржаўных прэміях БССР у галіне літаратуры, мастацтва і архітэктуры. Аўтар зборнікаў вершаў, лібрэта да опер.

У гонар Петруся Броўкі названа вуліца ў цэнтры беларускай сталіцы непадалёк ад Акадэміі навук. Яго імя носіць выдавецтва «Белорусская Советская Энциклопедия» (з 1992 – «Беларуская Энцыклапедыя імя Петруся Броўкі»), якім доўгі час (з 1967 г. да апошніх дзён жыцця) Пётр Усцінавіч кіраваў.

БРЫЛЬ Іван Антонавіч (Янка Брыль)

(04.08.1917–25.07.2006) – народны пісьменнік БССР, перакладчык, ганаровы член НАН Беларусі. У час II Сусветнай вайны змагаўся супраць фашыстаў на тэрыторыі Польшчы і Беларусі. Узнагароджаны 2 ордэнамі Працоўнага Чырвонага Сцяга, ордэнамі Айчыннай вайны II ступені, Дружбы народаў, «Знак Пашаны».

Лаўрэат Дзяржаўнай прэміі СССР за аповесць «У Забалоцці днее», Літаратурнай прэміі імя Якуба Коласа за кнігу «Працяг размовы», Дзяржаўнай прэміі БССР імя Якуба Коласа за аповесць «Золак, убачаны здалёк». У Польшчы ўзнагароджаны прэміямі за пераклады польскай літаратуры і ўмацаванне дружбы паміж народамі імя В. Петшака, аўтарскага аб'яднання «ЗАІКС».

Аўтар мноства літаратурных твораў розных жанраў, суаўтар (разам А. Адамовічам і У. Калеснікам) дакументальнай аповесці «Я з вогненнай вёскі...», экранізацыя якой набыла сусветную вядомасць.

Імем Янкі Брыля названы вуліцы ў Мінску і польскім горадзе Гдыня, у абароне якога ён браў удзел.

БУСЛАЎ Казімір Паўлавіч

(25.10.1914–20.01.1983) – беларускі філосаф, акадэмік, заслужаны дзеяч навукі БССР, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі БССР. Узнагароджаны Ленінскай юбілейнай Ганаровай граматай ЦК КПБ, Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР, Савета міністраў БССР і Беларускага Савета прафсаюзаў.

К.П. Буслаў – вядомы спецыяліст у галіне сацыяльнай філосафіі. Ён паспяхова распрацоўваў праблемы сацыяльнага прагрэса, гуманізму і культуры, апублікаваў звыш 80 навуковых работ. Пры яго ўдзеле і непасрэдным кіраванні ў Інстытуце філосафіі і права ў 1961–1970 гг. былі падрыхтаваны выданні аб зменах у структуры савецкага грамадства па меры развіцця прадукцыйных сіл.

Ён быў віцэ-прэзідэнтам Філасофскага таварыства СССР, старшынёй яго Беларускага аддзялення, галоўным рэдактарам часопіса «Известия АН БССР» (серыя грамадскіх навук), старшынёй Навуковай рады па філосафскіх праблемах АН БССР, старшынёй Вучонай рады па абароне дысертацый Аддзялення грамадскіх навук АН БССР, членам Вучонага савета па абароне дысертацый Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта. Выбіраўся членам Прэзідыума Акадэміі навук БССР, старшынёй секцыі грамадскіх навук і членам Камітэта па Дзяржаўных прэміях БССР у галіне навукі і тэхнікі.

У гонар К.П. Буслава ў Мінску (вул. Леніна, 9) усталявана мемарыяльная дошка.

ГАРБУНОЎ Цімафей Сазонавіч

(06.08.1904–08.10.1969) – партыйны і дзяржаўны дзеяч БССР, гісторык, акадэмік, узнагароджаны ордэнамі Леніна, Чырвонага сцяга, Працоўнага Чырвонага сцяга, медалямі.

Цімафей Сазонавіч спалучаў навуковую, выкладчыцкую, грамадскую і прапагандысцкую працу. У 1944 г. быў зацверджаны ў вучоным званні дацэнта па кафедры гісторыі Беларусі. У 1948–1950 гг. значальваў кафедру асноў марксізму-ленінізму Другога Маскоўскага медыцынскага інстытута. З 1950 г. – прафесар у БДУ, у 1949–1950 гг. – намеснік старшыні праўлення Усесаюзнага таварыства па распаўсюджванні палітычных і навуковых ведаў. Працаваў рэдактарам часопіса «Наука и жизнь». Аўтар звыш 20 навуковых прац, у тым ліку 7 манаграфій і брашур: «Вызваленая Заходняя Беларусь», «Гераічнае мінулае беларускага народа», «Утварэнне БССР» і інш.

Імем Цімафея Гарбунова названа вуліца ў г. Бешанковічы.

ДОЎНАР-ЗАПОЛЬСКИ Мітрафан Віктаравіч

(02.06.1867–30.09.1934) – беларускі гісторык, этнограф.

Сумесна з акадэмікам Пецябургскай Акадэміі навук Я.Ф. Карскім распрацаваў праект стварэння першага ўніверсітэта ў Мінску, які застаўся нерэалізаваным, але паскорыў адкрыццё БДУ.

З 1924 г. – сапраўдны член Інстытута беларускай культуры (значальваў гісторыка-археалагічную і археаграфічную камісіі). Прафесар гісторыі ў БДУ, член эканамічнай секцыі Дзяржплана БССР. Гісторыка-археалагічная камісія пад яго кіраўніцтвам падрыхтавала да друку матэрыялы Літоўскай метрыкі. Па ініцыятыве навукоўца 17–18 студзеня 1926 г. у Мінску быў праведзены I з'езд даследчыкаў беларускай археалогіі і археаграфіі.

Напісаў больш за 200 навуковых прац па гісторыі, этнаграфіі, археаграфіі, гістарыяграфіі, крыніцазнаўству, архівазнаўству. Даследаваў гісторыю Беларусі, Літвы, Расіі, Кіеўскай Русі, Маскоўскай дзяржавы, распрацаваў карту рассялення беларусаў. Адзін з заснавальнікаў айчынай гістарыяграфіі, адзін з першых даследчыкаў гісторыі беларускай дзяржаўнасці.

У гонар навукоўца адкрыты помнік у г. Рэчыцы, дзе амаль 20 гадоў праводзілася міжнародная навуковая канферэнцыя «Доўнараўскія чытанні».

ЖЫЛУНОВІЧ Зміцер Хведаравіч (Цішка Гартны)

(23.10.1887–11.04.1937) – беларускі пісьменнік, паэт і перакладчык, літаратурны крытык, грамадскі і дзяржаўны дзеяч, акадэмік.

Рэдактар першай беларускай большавіцкай газеты «Дзянніца». Аўтар маніфеста аб утварэнні Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі Беларусь. З 1 студзеня 1919 па 3 лютага 1919 г. — першы старшыня Часовага рэвалюцыйнага ўрада краіны. Узначалваў Дзяржвыдавецтва БССР і Цэнтральны архіў БССР, працаваў намеснікам наркама асветы і старшынёй Галоўмастацтва БССР, з'яўляўся членам Прэзідыума Інбелкульту і навуковым сакратаром камісіі па вывучэнні рэвалюцыйнага руху на Беларусі. У 1920–1931 гг. уваходзіў у склад ЦВК БССР, з 1934 па 1936 г. працаваў у Інстытуце гісторыі БелАН.

Вядомы не толькі як пісьменнік – пачынальнік рабочай тэматыкі ў беларускай паэзіі і прозе, але і як даследчык гісторыі беларускай літаратуры.

У Капылі перад раённым краязнаўчым музеем устаноўлены помнік Цішке Гартнаму. Яго імем названы вуліцы ў Капылі, Мінску, Гародні і Магілёве; у першых двух гарадах устаноўлены мемарыяльныя дошкі. Яго імя таксама носіць капыльскія сярэдняя школа №2.

ЗАМОЦІН Іван Іванавіч

(01.11.1873–25.05.1942) – беларускі і расійскі літаратуразнавец, акадэмік Беларускай акадэміі навук, член-карэспандэнт АН СССР. Узначалваў Інстытут літаратуры і мастацтва БелАН (1931–1933).

Адзін з пачынальнікаў беларускага літаратуразнаўства XX ст. Разам з М. Пятуховічам і Я. Барычэўскім стаяў ля вытокаў і беларускай тэксталогіі. Кіраваў падрыхтоўкай і выданнем твораў Максіма Багдановіча, Паўлюка Труса, Цёткі, Алеся Гаруна і інш. Распрацоўваў метадыку выкладання беларускай літаратуры ў школе. Яго «Мастацкая літаратура ў школьным выкладанні» была першым падручнікам для ВНУ для настаўнікаў-славеснікаў. Даследаваў таксама і гісторыю рускай літаратуры XVIII–XX стст.

Памятная дошка ў гонар Івана Замоціна ўсталявана на будынку Беларускага педагагічнага ўніверсітэта ў Мінску.

ІГНАТОЎСКИ Усевалад Макаравіч

(19.04.1881–04.02.1931) – беларускі гісторык, акадэмік, адзін са стваральнікаў Інбелкульту, першы кіраўнік Беларускай акадэміі навук.

Выкладаў у настаўніцкім інстытуце ў Мінску, дзе распрацаваў курс лекцый па гісторыі Беларусі, вярнуў Вялікаму Княству Літоўскаму яго сапраўдную назву, садзейнічаў узнаўленню працы сельскагаспадарчай акадэміі ў Горках і ветэрынарнага інстытута ў Віцебску, адкрыццю Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, Мінскага педагагічнага тэхнікума (пазней атрымаў яго імя). Дзякуючы яму пачала сваю дзейнасць Навуковая камісія па стварэнні і апрацоўцы беларускай тэрміналогіі. Працаваў намеснікам рэктара і прафесарам БДУ, дэканам факультэтаў грамадскіх і педагагічных навук, наркамам асветы БССР, Старшынёй Прэзідыума Інбелкульту (пад яго кіраўніцтвам быў рэарганізаваны ў Акадэмію навук, якой яму даверылі кіраваць). Працу на высокіх пасадах сумяшчаў з навуковай дзейнасцю. У.М. Ігнатоеўскім напісана больш за 40 навуковых і навукова-папулярных прац, у тым ліку 8 манаграфій.

Імя Усевалода Ігнатоеўскага носіць Камянецкая цэнтральная раённая бібліятэка, на будынку якой устаноўлена мемарыяльная дошка, вуліца ў Мінску, у яго роднай вёсцы Такары Камянецкага р-на настаноўлены памятны знак. Яго імем ушанаваны нагрудны знак НАН Беларусі, што ўручаецца навукоўцам за высокія дасягненні ў даследаваннях і значны ўклад у навуку, а таксама штогадовая акадэмічная прэмія для маладых вучоных у галіне гуманітарных і сацыяльных навук.

ІГНАЦЕНКА Іларыён Мяфодзевіч

(28.01.1919–03.02.2002) – беларускі гісторык, акадэмік, узнагароджаны ордэнам Айчыннай вайны II ступені, медалём «За абарону Каўказа», трыма ганаровымі граматамі Вярхоўнага Савета БССР, Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь, Міністэрства вышэйшай адукацыі БССР.

Выкладаў гісторыю СССР у БДУ, Інстытуце імя У.І. Леніна ў Будапешце. Узнавальваў кафедру гісторыі СССР БДУ, быў дэканам двух яго факультэтаў: падрыхтоўчага (1961–1964) і юрыдычнага (1964–1965), загадчыкам кафедры дзяржавы і права. Працаваў дырэктарам Інстытута гісторыі партыі пры ЦК КПБ. У 1969 г. ён быў выбраны членам-карэспандэнтам Акадэміі навук БССР (АН БССР) і ўзначаліў Інстытут гісторыі АН БССР. У 1974 г. ён выбраны сапраўдным членам АН БССР. У 1975–1980 гг. І.М. Ігнаценка зноў кіраваў Інстытутам гісторыі партыі пры ЦК КПБ. Навуковая спадчына І.М. Ігнаценка налічвае больш 200 навуковых прац, у тым ліку 9 манаграфій, з іх 2 у суаўтарстве. Асноўнымі накірункамі яго навуковых даследаванняў з’яўляліся гісторыя Лютаўскай і Кастрычніцкай рэвалюцый і ўсталяванне савецкай улады на Беларусі, гісторыя Грамадзянскай вайны, удзел беларускага народа ў Вялікай Айчыннай вайне, станаўленне беларускай дзяржаўнасці.

Імя вучонага носіць вуліца ў Мінску.

КАВАЛЕНКА Віктар Антонавіч

(12.07.1929–17.08.2001) – вучоны-літаратуразнаўца, крытык, празаік, акадэмік, доктар філалагічных навук, прафесар, заслужаны дзеяч навукі БССР, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі імя Якуба Коласа, Літаратурнай прэміі Саюза пісьменнікаў СССР, узнагароджаны медалём за працоўную доблесць.

У гады працы на пасадзе дырэктара Інстытута літаратуры імя Янкі Купалы АН Беларусі пад кіраўніцтвам В.А. Каваленкі фундаментальна распрацоўваліся такія складаныя праблемы, як беларуская ваенная літаратура ў кантэксце сусветнай, беларуска-рускія літаратурныя сувязі, міфа-паэтычныя матывы ў творах і інш. Беларускае літаратуразнаўства выходзіла на новы тэарэтычны ўзровень свайго развіцця і набывала новую энэргію для далейшага руху.

Даследаваў творчасць З. Бядулі, Я. Коласа, І. Шамякіна, літаратурны працэс XIX – пачатку XX ст., ролю нацыянальна-самабытных вытокаў у айчыннай літаратуры і ўплывы суседніх літаратур. Аўтар больш за 200 навуковых прац, зборнікаў літаратурна-крытычных артыкулаў, у тым ліку 11 манаграфій.

На радзіме вучонага названа ў яго гонар Сакаўшчынская сярэдняя школа.

КАЛЯДА (Горын) Павел Восіпавіч

(15.01.1900–25.04.1938) – савецкі і беларускі палітычны дзеяч, арганізатар навукі, акадэмік, прэзідэнт Беларускай акадэміі навук (з 1931 г.).

Даследчыцкую працу сумяшчаў з актыўнай навукова-арганізатарскай, педагагічнай і грамадска-палітычнай дзейнасцю. Адзін з заснавальнікаў і вучоны сакратар створанага ў 1925 г. таварыства гісторыкаў-марксістаў і Інстытута гісторыі Камуністычнай акадэміі (1929, быў намеснікам яго дырэктара); з 1930 г. – сапраўдны член Камуністычнай акадэміі. Дырэктар Інстытута гісторыі Акадэміі. Далей працаваў як намеснік старшыні Камітэта па кіраванні навуковымі і навучальнымі ўстановамі ЦВК СССР, член камісіі ЦК ВКП(б) і СНК СССР па гістарычных падручніках, старшыня падкамісіі па выданні гістарычнай літаратуры, загадчык кафедры гісторыі СССР Маскоўскага дзяржаўнага ўніверсітэта, рэдактар аддзела гісторыі Вялікай Савецкай Энцыклапедыі. Рэдагаваў 12-томны збор твораў У.І. Леніна на беларускай мове.

Імем П.В. Горына названы вуліцы ў Бярозе і Пружанах, у гонар яго на будынку Інстытута гісторыі НАН Беларусі ўстаноўлена мемарыяльная дошка.

КАСПЯРОВІЧ Мікалай Іванавіч

(09.05.1900–26.12.1937) – беларускі этнограф, краязнавец, лексікограф, мастацтвазнавец і літаратуразнавец.

Навуковую дзейнасць распачаў у Віцебску з краязнаўчых прац, стварыў у гэтым горадзе і сам узначаліў філіял Усебеларускага літаратурнага аб'яднання «Маладняк», быў вучоным сакратаром Віцебскага акруговага таварыства краязнаўства (ВАТК). З 1926 г. – навуковы сакратар Цэнтральнага бюро краязнаўства пры Інбелкульце, краязнаўчага часопіса «Наш край». У гэты час кіруе краязнаўчым рухам усёй БССР, распрацоўвае метадалогію збральніцтва калекцый, рэдагуе матэрыялы, дасланыя калегамі з рэгіёнаў, праводзіць навуковыя даследаванні. Вывучаў гісторыю развіцця краязнаўства ў Беларусі, Фінляндыі, Польшчы, Эстоніі, Літвы, Латвіі, гісторыю навукі, гісторыю беларускага тэатру, выяўленчага мастацтва, архітэктуры, гаворкі і фальклор беларускіх перасяленцаў у Сібіры.

Аўтар кнігі «Архітэктура Беларусі» – аб яе развіцці ад старажытнасці да 2-й пал. XIX ст., 3 слоўнікаў, укладальнік першага беларускага падручніка па тэорыі літаратуры. Частка твораў (напрыклад, па гісторыі вугальных распрацовак Сібіры) застаюцца неапублікаванымі.

У Віцебску на будынку па вуліцы Крылова, 4, дзе жыў вучоны, у яго гонар усталявана мемарыяльная дошка.

ЛУЦЭВІЧ Іван Дамінікавіч (Янка Купала)

(07.07.1882–28.06.1942) – класік беларускай літаратуры, народны пісьменнік БССР, мовазнаўца, акадэмік АН БССР.

Паэт, нікім не пераўздызены па сваёй творчай стылістыцы, мастацкай тэхніцы, маляўнічасці і вобразнасці мовы, майстэрскай стылізацыі беларускага фальклору, ён не мае сабе роўных у гісторыі айчынай літаратуры. Вядомы таксама як драматург («Тутэйшыя» і інш.), удзельнік Акадэмічнай канферэнцыі па рэформе беларускага правапісу і азбукі (1926), перакладчык на беларускую мову лепшых твораў польскай і ўкраінскай паэзіі.

Узнагароджаны ордэнам Леніна, Дзяржаўнай прэміяй СССР за зборнік вершаў «Ад сэрца». Але найлепшай узнагародай сталі любоў людзей і тое, што творы Песняра, як называлі ў народзе паэта, перакладзены на дзясяткі моваў свету. Першым перакладчыкам Купалы стаў адзін з лепшых рускіх паэтаў Валерый Брусаў.

У гонар Янкі Купалы названы Інстытут літаратуры НАН Беларусі (з 2008 г. – Інстытут мовы і літаратуры імя Я. Коласа і Я. Купалы), Гродзенскі ўніверсітэт, пасёлак у Глушкім р-не і вёска ў Пухавіцкім, тэатр, вуліца, парк і станцыя метро ў Мінску, вуліцы, школы, бібліятэкі, навучальныя і гаспадарчыя ўстановы ў многіх іншых населеных пунктах як у Беларусі, так і за яе межамі: у Расіі, Украіне, Таджыкістане, Узбекістане, Грузіі, Латвіі, Польшчы, Бразіліі. Імя Купалы носяць калгасы і саўгасы, караблі Дунайскага і Волжскага параходстваў. Літаратурныя музеі пісьменніка працуюць у Мінску (філіял – у в. Харужанцы Лагойскага р-на), с. Печышчы паблізу Казані (Расія). Помнікі і бюсты Я. Купалу ўсталяваны ў Мінску, Маскве, на яго радзіме ў в. Вязынка пад Мінскам, у Купалаўскім запаведніку «Ляўкі» і філіяле музея ў Харужанцах, у Гродне, Ашдодзе (Ізраіль) на аднайменнай плошчы, у Кітаі на тэрыторыі Сіаньскага і другога Пекінскага ўніверсітэтаў замежных моў. Нацыянальны банк Беларусі і банк Расіі выпускалі манеты ў яго гонар гадавін з дня нараджэння Янкі Купалы. У Беларусі імя Купалы названа літаратурная прэмія.

ЛЫНЬКОЎ Міхась Ціханавіч

(30.11.1899–21.09.1975) – народны пісьменнік БССР, грамадскі дзеяч, акадэмік, узнагароджаны 3 ордэнамі Леніна, 3 ордэнамі Працоўнага Чырвонага Сцяга, ордэнамі Кастрычніцкай Рэвалюцыі, Чырвонай Зоркі, медалямі. Лаўрэат Дзяржаўнай прэміі БССР імя Якуба Коласа.

Апроч мноства літаратурных твораў займаўся навуковай літаратуразнаўчай дзейнасцю. Аўтар артыкулаў пра творчасць Янкі Купалы, Якуба Коласа, Кузьмы Чорнага ды іншых беларускіх, рускіх і замежных пісьменнікаў. Аўтар работ агляднага характару «Беларуская літаратура за 30 год» (на беларускай і рускай мовах), «Вобраз Сталіна ў беларускай мастацкай літаратуры», «Якуб Колас», манаграфіі «Летапіс эпохі: беларускай савецкай літаратуры пяцьдзясят год», а таксама зборніка артыкулаў «Літаратура і жыццё».

Імя М.Ц. Лынькова прысвоена Крынкаўскай школе (Лёзненскі р-н), перад будынкам якой яму ўстаноўлены помнік. Вуліца Лынькова ёсць у Мінску, Бабруйску, у в. Лужасна (Віцебскі р-н). Мемарыяльная дошка ў памяць аб пісьменніку ёсць на будынку бабруйскай газеты, дзе ён працаваў.

У 1999 г. была выпушчана юбілейная манета Нацыянальнага банка Рэспублікі Беларусь, прысвечаная 100-годдзю з дня нараджэння Міхаса Лынькова. У 2011 г. Бабруйскім гарвыканкам устаноўлена спецыяльная прэмія імя Міхаса Лынькова.

ЛЯЎДАНСкі Аляксандр Мікалаевіч

(29.08.1893–27.08.1937) – адзін з заснавальнікаў беларускай археалогіі.

У першай палове 1920-х гг. па плане Інбелкульту праводзіў даследаванні і раскопкі на тэрыторыі Беларусі. З 1927 г. пачаў працаваць у Інбелкульце і адначасова загадчыкам аддзела археалогіі Беларускага дзяржаўнага музея.

Распрацаваў для студэнтаў курс «Гісторыя дакласавага грамадства». Правёў раскопкі гарадзішчаў жалезнага веку ў Беларускім Падзвінні, Верхнім Падняпроўі, басейне р. Прыпяць, стаў арганізатарам першых экспедыцый па планамерным археалагічным вывучэнні Беларусі. Даследаваў Віцебск, Оршу, Заслаўе, Барысаў і тэрыторыю Смаленшчыны. Даў першую і найбольш поўную гістарычную тапаграфію старажытнага Полацка, вывучаў яго помнікі: Сафійскі сабор, Спаса-Ефрасіннеўскую царкву, Бельчыцкі Барыса-Глебскі манастыр. Разам з В.Р. Тарасенкам даследаваў у 1928–1930 гг. Пеллагеўскае гарадзішча ў Магілёве.

Вынікі дзейнасці археолагаў знаходзілі адлюстраванне ў шматлікіх публікацыях таго часу і больш як 40 работах. Сярод іх першая абагульняючая праца па старажытнай гісторыі рэгіёна «Нарысы па гісторыі дакласавага грамадства на тэрыторыі Беларусі», падрыхтаваная сумесна з К.М. Палікарповічам і А.Д. Каваленем.

У памяць аб выдатным археолагу названа вуліца ў г. Смалявічы.

МІЦКЕВІЧ Канстанцін Міхайлавіч (Якуб Колас)

(03.11.1882–13.08.1956) – класік і адзін з заснавальнікаў новай беларускай літаратуры і сучаснай беларускай літаратурнай мовы, акадэмік, віцэ-прэзідэнт НАН Беларусі, народны паэт Беларусі, лаўрэат 2 Дзяржаўных прэміяў СССР, узнагароджаны 5 ордэнамі Леніна, ордэнам Чырвонага Сцяга, Працоўнага Чырвонага Сцяга, а таксама медалямі.

Пакінуў след у тэрмінаграфіі, лексікаграфіі, займаўся праблемамі нармалізацыі і кадыфікацыі мовы, шмат увагі аддаваў упарадкаванню тэрмінасістэм беларускай літаратурнай мовы на пачатковым этапе яе нармалізацыі. Браў удзел у абмеркаванні 5 праектаў тэрміналагічных слоўнікаў, узгадненні ўзвядзення ў іх прапанаваных слоў як тэрміналагічных адзінак у розных навукова-грамадскіх сферах, працаваў над нармалізацыяй, упарадкаваннем беларускага правапісу.

Імя Якуба Коласа прысвоена Інстытуту мовазнаўства АН БССР (зараз – філіял Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры НАН Беларусі), Цэнтральнай навуковай бібліятэцы НАН Беларусі, Мінскаму паліграфічнаму камбінату, Віцебскаму драматычнаму тэатру, а таксама школам, плошчам, вуліцам многіх гарадоў і вёсак Беларусі. Мемарыяльныя дошкі змешчаны на будынках, дзе жыў або працаваў паэт-мовазнаўца; помнікі ўсталяваны ў Мінску на плошчы, названай у яго гонар, і на радзіме, у вёсцы Мікалаеўшчына Сталцоўскага р-на; у Мінску дзейнічае музей Якуба Коласа (вул. Акадэмічная, 5).

НАВУМЕНКА Іван Якаўлевіч

(16.02.1925–17.01.2006) – народны пісьменнік Беларусі, акадэмік, вядомы беларускі вучоны, празаік, літаратуразнаўца, крытык, заслужаны дзеяч навукі БССР. Узнагароджаны ордэнамі Чырвонай Зоркі, Працоўнага Чырвонага Сцяга, Айчынай вайны II ступені, Кастрычніцкай рэвалюцыі, Айчыны III ступені, медалём Францыска Скарыны і інш. Лаўрэат прэміі Ленінскага камсамола БССР, Дзяржаўнай прэміі БССР імя Я. Коласа, прэміі Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі.

З 1973 г. кіраваў Інстытутам літаратуры імя Янкі Купалы, з 1982 г. – віцэ-прэзідэнт Акадэміі навук, з 1992 г. – дарадца пры Прэзідэнтам НАН Беларусі, галоўны навуковы супрацоўнік Інстытута літаратуры. Аўтар мноства манаграфій і крытычных артыкулаў, прысвечаных творчасці Янкі Купалы, Якуба Коласа, Максіма Багдановіча, Змітрака Бядулі, Вінцэнта Дуніна-Марцінкевіча.

У 2010 г. пошта Беларусі выпусціла святочную паштовую марку, прысвечаную 85-годдзю з дня нараджэння пісьменніка. На бацькоўскай хаце ў г. Васілевічы (вул. Савецкая, 3) змешчаны памятны знак у гонар знакамітага земляка. Імя І.Я. Навуменкі носяць Васілевіцкая гарадская бібліятэка, вуліцы ў Рэчыцы і Мінску. У сталіцы на доме, дзе ён жыў, па вул. Карла Маркса, 36, адкрыта мемарыяльная дошка.

НІКОЛЬСКИ Мікалай Міхайлавіч

(01.11.1877–19.11.1959) – беларускі і расійскі гісторык-бібліст, усходазнавец, этнограф, член-карэспандэнт Акадэміі навук СССР, заслужаны дзеяч навукі, узнагароджаны 2 ордэнамі Леніна, ордэнам Працоўнага Чырвонага Сцяга, медалём «За доблестный труд в период Великой Отечественной войны 1941–1945 гг.».

Выдаў шэраг прац па гісторыі хрысціянства і іўдзейскай рэлігіі. У 1931 г. выйшла ў свет самая вядомая кніга М.М. Нікольскага – «Гісторыя рускай царквы», адно з найбольш аб'ектыўных даследаванняў па дадзенай тэме, напісанае свецкім аўтарам.

За ваенныя гады напісаў 2 манаграфіі.

Работы М.М. Нікольскага па гісторыі старажытнага Ізраіля, Вавілона, Асірыі, Фінікіі і Хецкага царства – сур'ёзны ўклад у савецкую і сусветную арыенталістыку, які прынёс яму міжнароднае прызнанне. Вельмі плённымі былі і яго даследаванні ў галіне этнаграфіі і фалькларыстыкі Беларусі. Ён аўтар каля 200 навуковых прац, у тым ліку 7 манаграфій.

Памяць пра навукоўца ўвекавечана мемарыяльнай дошкай, устаноўленай у Мінску на доме, дзе ён пражываў, па вул. К.Маркса, 30.

ПАНЧАНКА Пімен Емяльянавіч

(27.08.1917–02.04.1995) – паэт, публіцыст, крытык і перакладчык, народны паэт Беларусі, ганаровы член НАН Беларусі. Узнагароджаны ордэнамі Леніна, Кастрычніцкай Рэвалюцыі, Айчынай вайны II ступені, 3 ордэнамі Працоўнага Чырвонага Сцяга, 2 – «Знак Пашаны», медалём «За баявыя заслугі».

Вялікую Айчынную вайну пісьменнік прайшоў як спецыяльны карэспандэнт франтавой прэсы на Бранскім, Калінінскім і Паўночна-Заходнім франтах у газетах «Красноармейская правда», «За Савецкую Беларусь», «За свабодную Беларусь», «Партизанская дубінка», «Героический штурм». Пасля Перамогі працягваў працу ў літаратурных выданнях: «Вожык», «Літаратура і мастацтва», «Нёман». Аўтар мноства зборнікаў вершаў, перакладзеных на многія мовы свету.

Двойчы быў адзначаны Дзяржаўнай прэміяй БССР імя Янкі Купалы: за паэму «Патрыятычная песня», і зборнік «Пры святле маланак». Лаўрэат Дзяржаўнай прэміі СССР (за зборнік «Дзе начуе жаўранак»).

Імя Пімена Панчанкі носяць вуліцы ў Мінску і Гродна.

ПЕРЦАЎ Уладзімір Мікалаевіч

(15.07.1877–03.06.1960) – савецкі і беларускі гісторык, акадэмік. Праца вучонага адзначана 3 ордэнамі Леніна, медалём «За доблестный труд в Великой Отечественной войне», ганаровым званнем заслужанага дзеяча навукі БССР і інш.

У дарэвалюцыйны перыяд У.М. Перцаў падрыхтаваў больш за 20 навуковых прац па сусветнай гісторыі, падручнікі па гісторыі старажытнай Грэцыі і Рыма для гімназій. Пры яго актыўным удзеле былі адкрыты Смаленскі дзяржаўны ўніверсітэт (1918), Беларускі дзяржаўны

ўніверсітэт (1921), Вышэйшы педагагічны інстытут (1931), дзе ён быў абраны прафесарам. Адначасова ён працаваў у Смаленскім і Маскоўскім педінстытуце, Віцебскім інстытуце народнай гаспадаркі, Віцебскім археалагічным інстытуце. 1930-я гг. В.М. Перцава запоўненыя, акрамя выкладання ва ўніверсітэце і педагагічным інстытуце, падрыхтоўкай матэрыялаў для энцыклапедычнага слоўніка «Гранат» і першага выдання Вялікай Савецкай Энцыклапедыі.

З 1943 г., калі ён узначаліў працэс аднаўлення навуковага жыцця беларускай дзяржавы ў якасці акадэміка-сакратара Аддзялення грамадскіх навук АН БССР, вызначальнай тэмай яго навуковай творчасці стала гісторыя Беларусі. Уладзімір Мікалаевіч унёс пэўны ўклад у распрацоўку Статута ААН, пад якім стаіць і яго подпіс.

Памяць пра яго ўвекавечана мемарыяльнай дошкай, устаноўленай у Мінску на доме, дзе прайшлі яго апошнія гады, па вул. Леніна, 3.

ПІЧЭТА Уладзімір Іванавіч

(09.10.1878–23.06.1947) – беларускі савецкі гісторык, археолаг, педагог, заслужаны прафесар БССР, акадэмік Акадэміі навук БССР і СССР. Першы акадэмік, абраны пасля рэарганізацыі Інбелкульта ў першую Акадэмію навук у гісторыі Беларусі. Заслужаны прафесар БССР, кавалер Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга, медаля «За доблесную працу ў Вялікай Айчыннай вайне 1941–1945 гг.».

У.І. Пічэта стаў адным з арганізатараў і першым рэктарам Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта (БДУ). Па яго ініцыятыве ў 1921 г. было заснавана Навуковае таварыства БДУ, створана Краязнаўчае таварыства (1925–1926), адчынена аспірантура (1927). У 1922 г. ён стаў старшынёй Мінскага таварыства гісторыі і старажытнасцей пры БДУ.

У.І. Пічэта – адзін з аўтараў статута Інбелкульта, неаднаразова ўзначальваў розныя яго секцыі і камісіі, у тым ліку быў членам Цэнтральнага бюро краязнаўства, кіраваў кафедрай права і гаспадаркі, археаграфічнай камісіяй, уваходзіў у склад вышэйшага органа Інбелкульта – Навуковага (Акадэмічнага) савету.

Аўтар 516 навуковых прац (у тым ліку 23 манаграфій) па гісторыі Беларусі, Расіі, Украіны, Літвы, Польшчы, Сербіі і іншых краін.

У 1993 г. БДУ заснаваў прэмію імя акадэміка У.І. Пічэты за выдатныя дасягненні ў галіне сацыяльных і гуманітарных навук. У Мінску на будынку гістарычнага факультэта БДУ першаму рэктару гэтай установы акадэміку У.І. Пічэце была адкрыта мемарыяльная дошка. У яго гонар названа аўдыторыя гістарычнага факультэта БДУ.

СКУРКО Яўген Іванавіч (Максім Танк)

(17.09.1912–07.08.1995) – беларускі паэт, перакладчык, дзіцячы пісьменнік, журналіст, акадэмік, народны паэт БССР, дэпутат Вярхоўнага Савета БССР і СССР, старшыня Вярхоўнага Савета БССР, Герой Сацыялістычнай Працы, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі СССР, літаратурнай прэміі імя Янкі Купалы, Дзяржаўнай прэміі БССР імя Янкі Купалы, літаратурнай прэміі імя А. Фадзеева, Ленінскай прэміі.

Кавалер 4 ордэнаў Леніна, 2 ордэнаў Працоўнага Чырвонага Сцяга, ордэнаў Чырвонага Сцяга, Кастрычніцкай рэвалюцыі, Айчыннай вайны II ступені, Дружбы народаў і іншых дзяржаўных узнагарод, у тым ліку суседніх краін: Афіцэрска-га крыжа Адраджэння Польшчы і Залатога Знака ордэна Заслугі Польшчай народнай рэспублікі.

Максім Танк – ганаровы грамадзянін г. Мінска і г.п. Радашковічы. Яго імя нададзена Беларускаму дзяржаўнаму педагагічнаму ўніверсітэту, Мінскаму дзяржаўнаму педагагічнаму каледжу, Сваткаўскай сярэдняй школе на радзіме паэта (Мядзельскі р-н), дзе яму прысвечаны літаратурны музей і ўсталяваны яго скульптурны партрэт, Мядзельскай раённай бібліятэцы. У Мінску, на вуліцы, названай яго імем, і на доме, дзе ён жыў (вул. Кульман, 15), устаноўлены мемарыяльныя знакі. У Мядзелі адкрыты першы ў Беларусі помнік Максіму Танку.

СЯРБЕНТА Віталь Андрэевіч

(14.06.1895–26.10.1980) – філосаф, акадэмік, член Прэзідыума Акадэміі навук БССР, прафесар. За заслугі ў навуковай і грамадскай дзейнасці ўганараваны ўрадавымі ўзнагародамі: ордэнам Працоўнага Чырвонага Сцяга, ордэнам Дружбы народаў, медалямі.

З ліпеня 1924 г. працаваў выкладчыкам Белдзярж-універсітэта, загадваў кафедрай агульнай гісторыі. Будучы старшынёй Таварыства гісторыкаў-марксістаў БССР (1928–1933), ініцыяваў вялікую кампанію па перакладзе прац У.І. Леніна і К. Маркса на беларускую мову. З 1932 па 1937 г. кіраваў сектарам гісторыі Беларусі Інстытута гісторыі АН БССР.

З 1928 па 1933 г. – дырэктар Навукова-даследчага інстытута гісторыі партыі пры ЦК КП(б)Б, у якім у той час і ішла асноўная работа па фарміраванні навуковых метадалагічных падыходаў да вывучэння грамадска-палітычнай думкі Беларусі.

З 1957 г. Віталь Андрэевіч працуе ў Інстытуце філасофіі загадчыкам сектара гісторыі філасофіі, а з 1967 г. – старшым навуковым супрацоўнікам. В.А. Сярбента быў адным з рэдактараў зборніка «3 гісторыі філасофскай і грамадска-палітычнай думкі Беларусі. Выбраныя творы XVI – пачатку XIX ст.», суаўтарам «Нарысаў гісторыі марксісцка-ленінскай філасофіі ў Беларусі».

Яго даследаванні былі прысвечаны гісторыі філасофіі і сацыялагічнай думкі Беларусі і Літвы. Апублікавана каля 200 навуковых прац.

У Мінску па вул. Акадэмічная, 7 у гонар В.А. Сярбенты ўстаноўлена мемарыяльная дошка.

ШАМЯКІН Іван Пятровіч

(30.01.1921–14.10.2004) – беларускі пісьменнік, драматург, акадэмік, грамадскі і дзяржаўны дзеяч, народны пісьменнік Беларусі, Герой Сацыялістычнай Працы, лаўрэат 5 Дзяржаўных прэмій СССР і БССР.

Працоўны шлях пачаў настаўнікам у школе, пазней быў старшым рэдактарам Беларускага дзяржаўнага выдавецтва, альманаха «Савецкая Айчына», намеснікам старшыні Саюза пісьменнікаў БССР і ў сакратарыяце яго праўлення.

У 1963 г. уваходзіў у склад беларускай савецкай дэлегацыі на XVIII сесіі Генеральнай Асамблеі ААН. Быў дэпутатам Вярхоўнага Савета БССР і яго старшынёй, галоўным рэдактарам выдавецтва «Беларуская савецкая энцыклапедыя».

У гонар Івана Шамякіна названы Мазырскі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт, вуліцы ў Мінску, Гомелі, Асіповічах, Смалявічах, Фаніпалі, Клецку, Іванаве, Дзятлаве, Драгічыне, вёсках Дубавое і Церуха. У Мінску на фасадзе дома, у якім жыў пісьменнік, і на будынку Кармянскай сельскай бібліятэкі, якая носіць яго імя, усталяваны мемарыяльныя дошкі. У г. Добрушы адкрыты помнік пісьменніку, і ў раённым краязнаўчым музеі дзейнічае пастаянная экспазіцыя, прысвечаная яму.

ШЧАКАЦІХІН Мікалай Мікалаевіч

(13.10.1896–01.10.1940) – беларускі мастацтвазнаўца, гісторык і тэарэтык мастацтва, педагог.

Вучоны распрацаваў навуковую канцэпцыю гісторыі беларускага мастацтва, яго перыядызацыю, асноўныя напрамкі развіцця, сфармуляваў адметныя характарыстыкі мясцовых школ дойлідства старажытнаўскага перыяду, акрэсліў паняцці «беларуская царкоўная готыка», «беларускае барока», «беларускае Адраджэнне».

На працягу 1929–1930 гг. з'яўляўся старшынёй камісіі гісторыі мастацтваў па кафедры гісторыі Беларусі Беларускай акадэміі навук. Ён была прапанавана арганізацыя сістэмы мастацкага выхавання і адукацыі, стварэнне прафесійнай асацыяцыі мастацкіх сіл Беларусі, укаранення дасягненняў нацыянальнай мастац-

кай творчасці ў архітэктурную і прамыслова-вытворчую сферу, падтрыманні на дзяржаўным узроўні народных промыслаў, стварэнне дзяржаўнага органа па кіраванні праблемамі культуры.

У 1928 г. выдаў першы том сваёй галоўнай працы «Нарысы з гісторыі беларускага мастацтва». Ён даследаваў выяўленчае мастацтва і архітэктурную Беларусь ад старажытных часоў да сучаснасці. За 8 гадоў выдаў 37 работ, сярод якіх 1 манаграфія; яшчэ 11 работ засталіся ў рукапісах.

У 2008 г. на доме па вул. Валадарскага, 24, у Мінску, дзе жыў Мікалай Шчакаціхін, устаноўлена мемарыяльная дошка.

ШЧАРБАКОЎ Васіль Карпавіч

(27.02.1898–29.06.1938) – беларускі гісторык, акадэмік, віцэ-прэзідэнт АН БССР (1931–1935), сакратар прэзідыума АН БССР (1935–1937). З яго імем звязана станаўленне і развіццё гістарычнага факультэта БДУ, ён быў яго першым дэканам.

У 1932 г. узначаліў навуковую экспедыцыю ў беларускае Палессе, ўдзел у якой прынялі прадстаўнікі АН СССР, АН БССР, АН УССР. Удзельнікамі экспедыцыі быў сабраны ўнікальны матэрыял па гісторыі, этнаграфіі, фальклору, археалогіі, арніталогіі, заалогіі Палескага рэгіёна. Беларускі навуковец стаў арганізатарам I Усебеларускай канферэнцыі гісторыкаў, якая адбылася пры ўдзеле БДУ і Інстытута гісторыі АН БССР у Мінску 8–10 студзеня 1935 г.

Аўтар каля 30 навуковых прац (у тым ліку 4 манаграфій), прысвечаных розным аспектам беларускай гісторыі. Адным з першых беларускіх навукоўцаў, выкарыстоўваючы марксісцкую метадалогію, паспрабаваў распрацаваць падручнік, у якім была б комплексна паказана гісторыя Беларусі ад старажытнасці да XX ст. («Нарысы гісторыі Беларусі»).

У гонар навукоўца ў Мінску на будынку Інстытута гісторыі НАН Беларусі ўсталявана мемарыяльная дошка.

Жанна КОМАРОВА,
Татьяна ЖДАНОВИЧ,
Наталья МИНАКОВА
Фото Ирины РУБИНОВОЙ

Продолжение следует